

The Theorie for M & A and Praxis of Accounting in Czech Republic

Hana Vomáčková

University of Economics, Prague
Faculty of Finance and Accounting
Department of Financial Accounting and Auditig
Winston Churchill Sq. 4, 130 67 Prague 3, Czech Republic
E-mail:vomackov@vse.cz

Abstract: *General accounting methods for transactions with enterprises. Each of these methods has its advantages and disadvantages in relation to real estate transactions. General business law and accounting legislation in the Czech Republic in the regulation of transaction with companies in silence assumes ownership independence of the units. It explicitly does not solve situation of enterprises which are part of the process of joining, splitting, or a combination of these processes are not independent, on the other hand are largely under common control. The result is that both the independent enterprises transactions and business ownership transactions linked to the same rules, even in valuation in financial accounting. I many cases exists the revaluation of assets and debts as well as in cases of reorganization. In the Accounting newly connected or distributed Enterprises gets fictitious values or witch no factual basis.*

Keywords: *Prurchase Method, Acquisition Method, Pooling of Interests, New Entity Method, Measurement of business (enterprises), Net assets, Transformations of Corporations*

JEL codes: M41

1. Současný stav – úvod do problematiky

Diskusní oblastí účetnictví v ČR je stále i otázka oceňování v procesech spojování podniků prakticky ve všech možných právních formách, tj. od majetkových akvizic a kapitálových akvizic až po transakce přeměn, které jsou rovněž většinou operacemi s podniky (v podobě fúzí obchodních korporací, rozdělení obchodní korporace, rozdělení obchodní korporace se sloučením až po převod jmění na společníka). Operace s podniky jsou významně právně regulovány a tudíž se i do účetnictví promítají právní koncepty, které jsou v některých případech poněkud odlišné, než obecný věcný pohled v účetnictví. Už jenom tím, že právo odlišuje pohled majetkový, tj. pohled na operaci se závodem jako věci hromadnou, pohled na operaci s podnikem, ale z hlediska akvizic obchodních podílů, akcií – cenných papírů a pohled na operace s podniky primárně jako operace s obchodními korporacemi – právními osobami, které jsou procesem zrušení a zániku obchodní korporace (právníké osoby) bez likvidace s právním nástupcem.

Jak a kdy se má promítnout do účetnictví nové ocenění? Kdy reálně, věcně jde v obecně pojeté akvizici o reálnou koupi a kdy o reálnou koupi nemůže jít, i když je formálně právně operace takto prezentována

2. Metodologie a zdrojové informace

Podíváme-li se např. do obchodního rejstříku na dokumentaci operací s podniky (vklady a prodeje podniků, přeměny obchodních korporací, fúzí (Tomanová T. 2017). Zjistíme, že např. většina fúzí je mezi spřízněnými stranami, zejména mateřské a dceřiné společnosti a přeceňuje se do účetnictví, a dokonce i v případech, když se jedná o fúzi 100 % dcery do matky. Podobné situace nalezneme v obchodním rejstříku při vkladu závodu do jiné společnosti, přičemž vkladatel i příjemce vkladu mají naprosto shodného vlastníka (viz obchodní rejstřík ČR, sbírka listin). Analogické situace jsou i v operacích rozdělení obchodní společnosti odštěpením do nové nástupnické společnosti při zachování tzv. rovnoměrného rozdělení, kdy všichni společníci rozdělované společnosti jsou i společníky nástupnické společnosti, a to ve stejném poměru. Jde tedy o operace, které jsou pouhými

reorganizacemi. Použitím neodpovídající obecné účetní metody (Jeklová 2011) dochází ke zkreslování finanční situace některých společností a jejich účetních jednotek.

Domnívám se, že východiskem může být pochopení obecných účetních konceptů, které se vyvinuly zobecněním z účetní praxe a promítly se do tzv. obecných účetních metod pro podnikové kombinace (business combinations) a byly akceptovány určitým způsobem v normách pro regulaci finančního účetnictví.

Pro operace spojování podniků a obecně pro další operace s podniky lze uvažovat různé myšlenkové koncepce.

1) Obecnou účetní metodu koupě (Purchase Method) později rozšířená o tzv. metodu akvizice (Acquisition Method)

Ideový koncept této metody vychází z myšlenky, že ekonomicky silnější účastník operace realizuje spojení na bázi koupě za ekvivalentní úhradu. Je tedy nabyvatelem. Rozpoznání nabyvatele je rozhodujícím znakem metody. (IAS 22 – Podnikové kombinace) Nabyvatel kupuje podnik nebo jeho část jako celek za celkovou cenu, která je uhrazena reálnou protihodnotou. Nabyvatel jako kupující má právo i jednotlivosti, které jsou rozpoznány položkami podniku převzít do svého účetnictví v ocenění reálnou hodnotou a vykázat případný akviziční goodwill. Metoda předpokládá, že se operace uskutečňuje mezi nezávislými stranami, tzn. že podniky jsou vlastněny různými vlastníky. Čili, že jde o nezávislého (vlastnický nepropojeného) nabyvatele. Tento koncept zcela vyhovuje majetkovým akvizicím, u nichž hlavním cílem pro nabyvatele je získání konkrétních podnikatelských činností a s nimi spojených položek majetků a závazků, smluv, pracovníků atd. To se dá formaizovaně vyjádřit rovnicí:

$$PCA - (\Sigma \text{ aktiv} - \Sigma \text{ závazků}) = \text{goodwill}$$

Pozn.: PCA – pořizovací cena akvizice

Nabyvatel přebírá za úhradu všechny jednotlivosti, které podnik tvoří. Čili nepřebírá vlastníky obchodní korporace, od které podnik kupuje.

U kapitálových akvizic, kdy cílem je získání takového vlastnického podílu na obchodní korporaci, který nabyvatele zajistí rozhodující vliv. Lze tedy vyjádřit:

$$PCA - \% \text{ podíl} * (\Sigma \text{ aktiv} - \Sigma \text{ závazků}) = \text{goodwill}$$

Nabyvatel přebírá podíl – rozhodovací moc v obchodní korporaci a jeho prostřednictvím vlastní a ovládá i podíl na sumě aktiv a závazků.

Rozhodující vliv získávaný u kapitálových akvizic má ale jeden důležitý rozměr. Vlastník s rozhodujícím vlivem při rozhodování přehlasuje minoritní vlastníky, takže vlastně rozhoduje za všechny vlastníky. Tzn., že při rozhodování postupuje skoro stejně, jakoby vlastnil 100 % hlasovacích práv. Tato skutečnost je ideovým základem tzv. metody akvizice (IFRS 3 Podnikové kombinace). Nabyvatel skutečně koupí rozhodující vliv, tj. rozhodující podíl uhradí. Navíc ale použije při rozhodování i podíly nekontrolních, minoritních vlastníků. Takže PCA zahrnuje reálně koupenou a uhrazenou část a část odpovídající reálné hodnotě minoritních podílů, kterou ale nabyvatel neplatil, ale bude využívat. Rovnice akvizice v tomto případě bude obsahovat:

$$[\text{Zaplacená PCA} + \text{využívaná hodnota akvizice (nezaplacená)}] = (\text{PC většinového podílu} + \text{odhadnutá reálná hodnota menšinového podílu}) - 100 \% (\Sigma A - \Sigma Z) \text{ v reálné hodnotě} \\ = \text{úplný goodwill (zaplacený GW} + \text{nezaplacený GW)}.$$

Dochází k novému ocenění celého 100 % podílu a porovnává se 100 % čistých aktiv oceněných reálnou hodnotou. Do účetnictví nabyvatele se tak promítá tzv. Reálná nabývací cena a přeceňují se všechny položky čistých aktiv, tj. i těch sice reálně nekoupených, ale užívaných. Takže nabyvatel nutně vykazuje v celkovém ocenění i v ocenění jednotlivých položek čistých aktiv hodnoty, které jsou jen určitým odhadem, často na bázi posudků znalců. Jako odhady jsou v těchto hodnotách vždy určitá rizika, že se odhad následně po

akvici nepotvrdí. Následné prodeje (odhadnutých hodnot podílů nebo jednotlivých či skupiny čistých aktiv) nepotvrdí odhady. Vzniká tak riziko předčasného rozdělení neuhrazených a jen odhadnutých hodnot např. v rozdělení „zisků“ z takového přecenění. Metoda byla vytvořena hlavně pro konsolidovanou účetní závěrku. Pro případy operací, kdy se operace promítá rovnou do běžného účetnictví v následujícím účetním období vzniká riziko správnosti odhadu.

2) Obecnou metodu sdílení podílů (Pooling of Interests)

Metoda je založená na myšlence, že v případě, že nelze určit nabyvatele je možné spravedlivě spojovat podniky jen za předpokladu, že nezávislí účastníci spojení mají vyrovnanou, stejnou ekonomickou sílu. Tudíž vlastníci jsou ochotni spojit své podíly, tj. vlastní kapitály zúčastněných obchodních korporací a tím i položky čistých aktiv těchto obchodních korporací. (IAS 22 – Podnikové kombinace). Celé spojení zúčastněných podniků spočívá v agregaci aktiv, závazků a hlavně vlastních kapitálů v původních účetních hodnotách. Není nutné nové ocenění, nevzniká goodwill. Případné reálné zisky z let před spojením se mohou projevit jako samostatná položka vlastního kapitálu spojením vzniklého podniku.

Problémem metody je skutečnost, že taková čistě spravedlivá shoda podílů spojovaných podniků v praxi existuje jen zcela výjimečně a mohou být snahy použít tuto účetní metodu i v případech, kdy základní podmínka, tj. nezávislost a současně stejná ekonomická síla nejsou splněny.

Nabízí se případné použití tam, kde jde o 100 % závislé korporace, tj. mající úplně shodné vlastníky a kdy metoda koupě nebo akvizice nemá opodstatnění, neboť ten, kdo už jednou podnik vlastní (majetkově i kapitálově) si sám sobě nemůže prodávat a nemůže také kupovat to, co už vlastní, tj. v případech tzv. reorganizací (Vomáčková 2006).

3) Metoda nové jednotky, nového startu (New Entity Method, Fresh Start Method)

Uvedená účetní metoda vychází z myšlenky, že spojované podniky spojením zanikají a vzniká spojením nový podnik. Podniky nemusí mít stejnou ekonomickou sílu. Ekonomická a mocenská síla vlastníků zanikajících podniků je v novém podniku vzniklém spojení závislá na čistých aktivech ze zanikajících podniků oceněných reálnou hodnotou. Podíly na vlastním kapitálu nového spojení vzniklého podniku nemusí být stejné, ale mají odpovídat reálné hodnotě čistých aktiv zanikajících podniků. Podíly vlastníků ze zanikajících podniků budou v novém podniku odpovídat poměru reálnými hodnotami oceněných čistých aktiv spojovaných podniků. Schematicky lze vyjádřit:

$$(\Sigma A1 - \Sigma Z1) \text{ v RH} = \text{podíl 1 na VK nového podniku}$$

$$(\Sigma A2 - \Sigma Z2) \text{ v RH} = \text{podíl 2 na VK nového podniku}$$

$$(\Sigma An - \Sigma Zn) \text{ v RH} = \text{podíl n na VK nového podniku}$$

Tyto v podstatě tři (možná čtyři) obecné účetní metody (ideové koncepce) dávají možnost pro různé přístupy v účetním řešení spojování podniků. Předpokladem pro správné odpovídající řešení, které by splňovalo podmínku věrného zobrazení je odpovídající věcná analýza typických možných způsobů a podmínek spojování podniků nebo i obecněji operací s podniky, a to nejen z pohledu účetní regulace, ale i regulace právní.

Pokusíme se uspořádat podmínky pro určité způsoby spojování:

a) Podnik jako ekonomická relativně samostatná podnikatelská jednotka, jako věc hromadná (dnes závod) z právního hlediska, jako obchodní korporace ovládaná určitými vlastníky s rozhodujícími podíly na vlastním kapitálu může být předmětem reálného prodeje a koupě, jestliže na obou stranách jsou odlišní vlastníci, kteří mohou reálně i oprávněně právně prodávat a kupovat a za koupené podíly či čistá aktiva – jmění zaplatit

reálnou protihodnotou, především penězi, které u prodávajícího mohou být ihned použity k dalším kupním transakcím.

Pokud jsou u podniků, závodů, obchodních korporací úplně stejní vlastníci, tak nemůže být realizována faktická koupě prodej. Stejní vlastníci mohou mezi podniky, závody, obchodními korporacemi dělat jen reorganizaci. K přecenění podniků jako celku nebo jejich části či jejich čistých aktiv není reálný důvod. Z hlediska oceňování v účetnictví zůstávají k dispozici primárně původní účetní hodnoty.

b) Tyto první dvě varianty jsou krajní situace, které ale v praxi existují. Tomu by pak odpovídalo právní i účetní řešení buď na bázi reálné koupě s přeceněním, nebo naopak na bázi reorganizaci, tj. bez přecenění.

c) V praxi jsou však převažující operace s podniky, závody, podíly v obchodních korporacích, kde část vlastníků je stejná, část odlišná. Pak asi je třeba nadhled na úroveň skupiny stejných vlastníků ke skupině odlišných vlastníků, na té vyšší úrovni je to pohled na dvě odlišné skupiny.

d) Svou roli zde hraje také v případě směny – koupě charakter protihodnoty:

- jsou to peníze okamžitě dále použitelné,
- jsou to likvidní cenné papíry, rovněž nepřímo okamžitě použitelné,
- jsou to získané účasti jako přísliby budoucích likvidních prostředků z vkladů i prostřednictvím přeměn,
- jsou to hodnoty přecenění bez jakékoli protihodnoty, či možná více nebo méně očekávané hodnoty budoucí, ale se značnou mírou nejistoty.

3. Závěr

Znalost a pochopení obecných účetních metod pro operace s podniky není zbytečnou teoretickou záležitostí. Operace s podniky představují operace s velkými hodnotami a jejich správné uchopení může vést k velkým ztrátám i velkým ziskům, reálným nebo také jen fiktivním.

V každém případě je žádoucí, aby tvůrci právních a účetních předpisů vnímali myšlenkové koncepce obsažené v jichž definovaných účetních metodách a citlivě volili právní úpravu s možností volby podle specifických konkrétních podmínek. Aby vlastníci, statutární orgány, řídicí pracovníci podniků, advokáti, účetní, auditoři, ekonomičtí i daňoví poradci znali uvedené obecné metody, jejich přednosti a nedostatky tak, aby případnou volbu pro konkrétní operaci mohli určit co nejlépe.

Příslušnost k institucionální podpoře

Článek je zpracován jako výstup projektu Fakulty financí a účetnictví VŠE v Praze, který je realizován v rámci institucionální podpory IP100040.

Zdroje

IASCF (2013) Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) Praha, Svaz účetních, ISN 80-239-5721-X.

International financial Reporting Standards (IFRSs), 2008, International Accounting Standards Board, 30 Cannon Street, London EC4M 6XH, United Kingdom ISBN 978-1-905590-54-4, IASCF s.2719

Jeklová, Karolína. Účetní metody pro podnikové kombinace, diplomová práce 2011, VŠE Praha, katedra finančního účetnictví a auditingu, vedoucí práce prof. Ing. Hana Vomáčková, CSc., s. 66

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS TM), český překlad – Svaz účetních, Praha 2005. 2249 s. ISBN 1-904230-79-2

Pelák, Jiří. Koncepční změny v účetnictví podnikových kombinací, Český finanční a účetní časopis 2008, roč. 3, č.2, s. 62-72

Tomanová, Tereza. Analýza účetního řešení vybraných vnitrostátních fúzí obchodních korporací, diplomová práce 2017, VŠE Praha, katedra finančního účetnictví a auditingu, vedoucí práce prof. Ing. Hana Vomáčková, CSc. s. 82, příloha: Přehled uskutečněných fúzí v ČR v roce 2015 s. 17 (celkem 456 případů vnitrostátních fúzí)

Vomáčková, Hana. Obecná koncepce pro účetnictví fúzí, Český účetní a finanční časopis, 2006, roční 1, č. 2, s. 95-115

Zelenka, Vladimír. Dopady vlivu účetních metod na]] úsudek analytiků – inspirace článkem „Metoda koupě, metoda sdílení podílů a odhady hodnot akciovými analytiky“ autorů Hopkinse, Houstona a Peterse, Český finanční a účetní časopis , 2007, r. 2, č.4, s. 62 – 66.